

De rol van voorlichting bij landinrichting

Prof. dr. ir. A. W. van den Ban – Landbouwhogeschool, Vakgroep Voorlichtingskunde

In het oktobernummer (pag. 848 e.v.) behandelde prof. Van den Ban het thema 'Voorlichting over de relatie landbouw, natuur en landschap' in het verslag van een bijeenkomst van de Studiekring Voorlichting op 30 mei 1980. Eerder – op 1 november 1979 – hield prof. Van den Ban een inleiding in een studieconferentie van het Directoraat-Generaal Landinrichting. Hij bewerkte beide inleidingen tot een artikel dat verscheen in Cultuurtechnisch Tijdschrift van aug./sept. 1980. Omdat de inhoud ook voor de lezers van dit tijdschrift van belang is verschijnt het nu ook daarin met instemming van de schrijver en de redactie van Cultuurtechnisch Tijdschrift. Red.

Inleiding

Ons platteland is ingericht door mensen. Als men wil dat deze inrichting verandert of dat veranderingen hierin voorkómen worden, zal dit door mensen gedaan moeten worden. Van deze inrichting wordt gebruik gemaakt door boeren, recreanten en andere mensen om hun doelen te realiseren. Als er door een veranderde inrichting van ons land nieuwe mogelijkheden hiertoe komen worden deze niet altijd optimaal benut. Dit moet men eerst leren. Voorlichting kan een dergelijk leerproces versnellen. Ook kan voorlichting in een aantal gevallen bereiken dat mensen het land op een andere wijze gaan inrichten of dat zij accepteren dat dit door de overheid wordt gedaan. Deze voorlichting is dan ook een essentieel onderdeel van elk landinrichtingsbeleid. Mijns inziens gelukkig, kunnen we hier echter niet mee bereiken dat de mensen zich altijd zo gaan gedragen als de voorlichters of hun opdrachtgevers wenselijk vinden. Het is dan ook van belang om te analyseren welke rol voorlichting precies kan

spelen bij het streven naar een zo goed mogelijke inrichting van ons platteland. In dit artikel zal ik trachten een bijdrage te leveren tot de discussie hierover. Ik hoop dat hierop ingegaan zal worden door de lezers die meer direct bij de beleidsvorming of beleidsuitvoering op dit gebied betrokken zijn.

Wij zien voorlichting als bewust gegeven hulp bij menings- of besluitvorming door middel van communicatie. Dit is een ruimere definitie van het begrip dan vaak gehanteerd wordt door de voorlichtingsafdelingen van Ministeries, die het als hun taak zien om de burgers informatie te verschaffen over het gevoerde beleid en de achtergronden daarvan. Een dergelijke enge opvatting van dit begrip is onvoldoende om de problemen op het gebied van landinrichting op te kunnen lossen. Daarvoor is het ook van belang om de betrokkenen te helpen de verschillende doelen, die zij hebben en die vaak onderling strijdig zijn, tegen elkaar af te wegen en om te komen tot een integratie van de informatie van de betrokkene en de voorlichter in een mening en/of een besluit. Als bij voorbeeld een districtsingenieur van de Landinrichtingsdienst een boer voorlichting wil geven over de betekenis van het ruilverkavelingsplan voor zijn bedrijf, is het niet voldoende om informatie te verschaffen over dit plan. De boer zal deze informatie moeten integreren met zijn eigen informatie over de doelen van zijn bedrijfsvoering, zijn middelen, de wijze waarop hij zijn bedrijf tot dusverre heeft gevoerd om tot een goed doordacht plan voor de toekomst te komen. Vaak zal de boer ook hulp bij dit integratieproces zeer op prijs stellen, sterker nog, niet zelden zal hij de informatie van de districtsingenieur alleen optimaal kunnen benutten voor zijn meningsvorming over deze plannen of zijn besluitvorming over zijn stemgedrag

en/of zijn bedrijfsvoering als hem deze hulp geboden wordt. Iets dergelijks zien we bij de beroepskeuzevoorlichting. Daar is het niet voldoende om voorlichting te geven over de verschillende beroepen en de eisen die gesteld worden om in een dergelijk beroep aangenomen te worden. Daarnaast heeft menigeen van ons ook behoefte aan hulp bij het verwerven van inzicht in zijn eigen capaciteiten en zijn eigen doelen en bij het verwerken van deze informatie in een besluitvormingsproces. Dit is in het algemeen het geval bij beslissingen die voor ons leven van wezenlijke betekenis zijn. Ook op het gebied van de landinrichting gaat het vaak om dergelijke voor de betrokkenen belangrijke problemen.

Basis voor vertrouwen

De rol die voorlichting kan spelen bij het landinrichtingsbeleid, wordt in sterke mate beïnvloed door het feit dat het belang dat dit beleid tracht te dienen gewoonlijk slechts ten dele overeenstemt met hetgeen de betrokkenen als hun belang zien. Men meent wel eens dat dit bewijst dat er een verkeerd beleid wordt gevoerd. Op het gebied van de landinrichting is het belang van de boeren, de natuurbeschermers, de recreanten, de belastingbetalers en dergelijke lang niet altijd met elkaar in overeenstemming. Een goed overheidsbeleid weegt deze verschillende belangen tegen elkaar af, zodat er slechts een gedeeltelijke overeenstemming is tussen het belang van elk van deze groepen, zoals zij dit zelf zien, en het belang dat dit beleid tracht te dienen. Het is uiteraard een politieke beslissing welk gewicht aan elk van deze belangen wordt toegekend. Figuur 1 geeft een wat vereenvoudigd beeld van deze situatie. We zien dat deze belangen ten dele

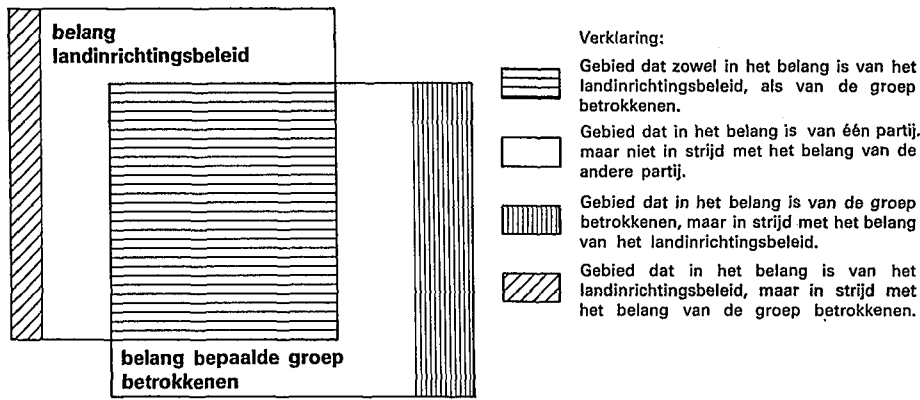

Fig. 1 De relatie tussen het belang dat het landinrichtingsbeleid tracht te dienen en het belang van een bepaalde groep betrokkenen bij dit beleid

samengaan. Het ruilverkavelingsbeleid kan bij voorbeeld gericht zijn op een verlichting van de arbeidsomstandigheden van de boeren door wegeaanleg, wat ook volgens deze boeren in hun belang is. Ten dele kan dit beleid echter een belang nastreven dat door een groep betrokkenen, bij voorbeeld natuurbeschermers, als in strijd met hun belang wordt gezien, of kunnen betrokkenen belangen nastreven, die in strijd zijn met het door het landinrichtingsbeleid nagestreefde belang, bij voorbeeld boeren die de heggen aan de perceelsgrenzen wensen te verwijderen. Ook is het mogelijk dat het beleid een belang nastreeft dat voor een groep betrokkenen irrelevant is, bij voorbeeld verbetering van het inkomen van boeren voor recreanten, of kunnen betrokkenen een belang nastreven, waar het beleid niet op gericht is.

In het geval van een belangenconflict kunnen we met voorlichting weinig bereiken. Een voorwaarde voor effectieve voorlichting is immers het *vertrouwen* van de doelgroep dat de voorlichters in staat en bereid zijn hun belang te dienen. Dit betekent dat als beide belangen samengaan voorlichting een heel goed beleidsinstrument kan zijn, bij voorbeeld als we willen bereiken dat boeren de nieuwe mogelijkheden die een ruilverkaveling biedt, optimaal benutten om hun inkomen te verbeteren.

Als we doelen willen bereiken die voor een betrokken groep irrelevant zijn, zullen we vooral kans op succes hebben, als we tegelijkertijd ook bereid zijn deze groep te helpen met die doelen die voor hen belangrijk zijn, maar voor het beleid irrelevant. Dan

wordt het voor deze groep immers interessant om de relatie met deze voorlichter te handhaven.

De werkelijkheid is wat ingewikkelder dan hier is geschetst, omdat op het gebied van de landinrichting door een groot aantal verschillende instanties voorlichting wordt gegeven en omdat binnen elke groep en zelfs binnen elke persoon belangentegenstellingen bestaan. Toch geeft dit model ons wel een beeld van de mogelijkheden en moeilijkheden op het gebied van de voorlichting over landinrichting.

Het is begrijpelijk dat degenen die nauw betrokken zijn bij het ontwikkelen van een landinrichtingsplan, bij voorbeeld een ruilverkaveling, graag hebben dat dit plan wordt aangenomen. Waarschijnlijk zijn zij er van overtuigd dat dit een goed plan is en het is ook niet plezierig als al het werk voor niets blijkt te zijn geweest. Het is daarom begrijpelijk dat zij geneigd zijn om propaganda te gaan maken voor dit plan in plaats van voorlichting te geven teneinde de stemgerechtigden in staat te stellen op een weloverwogen wijze hun eigen stemgedrag te bepalen. Vaak niet geheel bewust durven zij er niet op te vertrouwen, dat:

- 1 de voordelen van deze verkaveling voor de meeste stemgerechtigden groter zijn dan de nadelen, en/of
- 2 deze stemgerechtigden zelf verstandig genoeg zijn om te stemmen in overeenstemming met hun eigen belang.

Ik denk dat dit gebrek aan vertrouwen in de verkaveling en/of de stemgerechtigden nadelig is voor de effectiviteit van de voorlichting. Op een dergelijke manier heeft, denk ik, ook de propaganda die gemaakt is

voor de landschapsparken averechts gewerkt. Vertrouwen kunnen we alleen verwerven door eerst vertrouwen te geven.

In het algemeen zijn we geneigd mensen te vertrouwen die ons blijken te begrijpen. Voor een voorlichter is het daarom van meer belang dat hij goed kan luisteren dan dat hij goed kan spreken. Dit is vooral van belang als we voorlichting moeten geven aan personen of groepen die doelen of belangen nastreven die afwijken van het officiële beleid ten aanzien van landinrichting, bij voorbeeld tegenstanders van ruilverkavelingen. Pas als wij getoond hebben dat we in staat en bereid zijn hen te begrijpen, bestaat de kans dat zij naar onze mening willen luisteren. Dit zal niet lukken als het een trucje is om hen om te turnen, maar alleen als we werkelijk serieus rekening willen houden met hun mening en hun argumenten.

Tegelijkertijd is het ook gemakkelijk om voorlichting te geven aan cliënten, die zich niet opsluiten in hun eigen kringetje, zoals zowel bij boeren als bij natuurbeschermers wel voorkomt, maar die ook oog en oor hebben voor de meningen en belangen van andere bevolkingsgroepen. De voorlichting zal er ten dele op gericht moeten zijn om deze openheid te vergroten. Gemakkelijk is dit niet, maar in samenwerking met anderen lijkt me wel enige verandering bereikbaar.

Om het vertrouwen van de cliënten te winnen en hun aandacht te trekken is het noodzakelijk om ontvangergericht te werk te gaan, dat wil zeggen uit te gaan van de behoefte aan informatie en hulp die bij hen leeft en van hun wijze van denken. Iemand die een landinrichtingsplan ontwikkeld heeft, heeft van nature de neiging om dit plan centraal te stellen in zijn voorlichting, maar in het algemeen is het effectiever om de ontvanger centraal te stellen. Er is bij voorbeeld wel eens bij een ruilverkaveling voorlichting gegeven aan uitwonende eigenaren, waarbij uitvoerig werd geschreven over het plan, maar weinig werd gezegd over de kosten en niets over de kans dat de eigenaar deze kosten door hogere pachten weer terug krijgt. Toch is dat de informatie waaraan menige eigenaar de meeste behoefte heeft. Om goed ontvangergericht te kunnen werken zult u eerst naar uw doelgroep moeten luisteren om een

goed beeld te krijgen van hun wijze van denken en de wijze waarop zij hun problemen zien. Ook onderzoek over de doelgroep kan ons helpen hen te begrijpen, zodat we beter in staat zijn rekening te houden met hun opvattingen. Bij het beleid dat ontwikkeld wordt ten aanzien van nationale landschappen krijg ik bij voorbeeld wel eens de indruk dat het beleid veronderstelt dat een boer alleen maar geïnteresseerd is in inkomen. Ook als een boer een redelijke geldelijke vergoeding krijgt voor de schade die ontstaat voor de beperkingen in bedrijfsvoering die hem in deze landschappen worden opgelegd, is het nog niet zeker dat hij voorstander wordt van de instelling hiervan. Evenals de meeste lezers van dit blad heeft hij ook andere doelen in zijn leven, zoals plezier in zijn werk en aanzien bij zijn omgeving. Het is lang niet zeker dat hij dat als 'parkwachter' kan verwerven.

Conflicten

Een belangrijk probleem bij de voorlichting over landinrichting is, dat er niet zelden ernstige conflicten zijn over ruilverkavelingen, natuurbescherming en dergelijke. In een dergelijke conflictsituatie kunnen de partijen zeer scherp tegenover elkaar komen te staan (Winterswijk; Tubbergen). Dan zijn we geneigd te denken dat alles wat de tegenstander zegt in zijn belang is en *dus* in strijd met ons belang. De argumenten worden niet langer op hun waarde beoordeeld. Als we weten wie deze argumenten gebruikt, kunnen we daaruit hun waarde al afleiden. Alles wat van de tegenstander afkomstig is wordt gewantrouwd. Dit zal ook het geval zijn met een voorlichter, die met één partij geïdentificeerd wordt.

Als men er in slaagt een dergelijke conflictsituatie te voorkomen, wordt het veel beter mogelijk om goed voorlichting te geven. Dit is niet gemakkelijk, mede door de toenemende polarisatie in onze gehele samenleving. Laat ik toch enkele suggesties geven waarbij hieraan gedacht kan worden, zonder te garanderen dat zij succes zullen hebben.

1 Houdt er rekening mee dat elke verandering verschillende gevolgen heeft. Deze gevolgen zijn in principe te voorspellen, al laat onze kennis hierover niet zelden te wensen over.

De beoordeling van de wenselijkheid van deze gevolgen berust echter op waarde-oordelen, waarover mensen van mening kunnen verschillen zonder dat het nodig is elkaar te verketteren. Een verbetering van de ontwatering van grasland kan bij voorbeeld het aantal grutto's verminderen en het inkomen van de boeren verhogen. Boeren en natuurbeschermers zullen deze gevolgen waarschijnlijk verschillend waarderen. Als zij dit begrijpen is al veel gewonnen.

2 Hierbij is het van belang dat we trachten te komen tot een evenwichtige afweging van de voor- en nadelen van de te verwachten veranderingen. Kort na de oorlog hebben we vaak alleen oog gehad voor de voordelen van innovatie en economische groei en nu zien we als reactie hierop niet zelden het omgekeerde. Over wat evenwichtig is kunnen we natuurlijk wel van mening verschillen.

3 Hiervoor is het van belang om te trachten het sectorale denken te doorbreken. Dit is de laatste jaren gestimuleerd door de toenemende specialisatie in ons onderwijs. Elke specialist heeft de neiging de wereld vanuit zijn specialisme te bekijken en daarmee een vertekend beeld van de werkelijkheid te krijgen.

4 Breng mensen met verschillende opvattingen en verschillende belangen met elkaar in dialoog. Laat bij voorbeeld boeren en natuurbeschermers in kleine groepen gezamenlijk praten over de wijze waarop de concrete problemen van hun gebied het beste opgelost kunnen worden.

5 Laat de voorlichting bij voorkeur geven door een persoon of instantie die reeds het vertrouwen van de doelgroep heeft en niet door iemand die er zelf belang bij heeft dat een bepaalde beslissing wordt genomen. Deze laatste zal immers de neiging hebben om geen voorlichting te geven, maar propaganda te maken. Daarmee vergroot hij de bestaande tegenstellingen.

6 Dit alles vereist dat de voorlichter er ernstig naar streeft te begrijpen welk beeld van de werkelijkheid zijn doelgroep heeft en hoe zij verschillende veranderingen hierin waarderen.

Inspraak

Voor de voorlichting is het ook van veel belang dat bij beslissingen ten

aanzien van landinrichting tegenwoordig veel meer sprake is van inspraak dan een twintig jaar geleden. Deze ontwikkeling heeft verschillende oorzaken, zoals:

1 Een toenemende invloed van de overheid in onze samenleving, waardoor het voor de volksvertegenwoordigers niet langer goed mogelijk is om alle onderdelen van het overheidsbeleid te controleren. Hierdoor is de neiging ontstaan de direct betrokkenen een grotere invloed op het overheidsbeleid te geven. Dit kan het wel moeilijker maken om te komen tot een goede belangenafweging tussen een klein aantal mensen dat een groot belang heeft bij een bepaalde beslissing en een groot aantal mensen dat hier een klein belang bij heeft. De eerste groep zal immers veel meer neiging hebben om gebruik te maken van hun recht op inspraak dan de tweede groep. Een taak van de voorlichting hierbij kan zijn de eerste groep duidelijk te maken waarom toch een andere beslissing is genomen dan zij gezegd hebben dat wenselijk is. Het kan bij voorbeeld nodig zijn om natuurbeschermers duidelijk te maken hoe hun belangen zijn, afgewogen tegen de recreatiebelangen.

2 Onzekerheid ten aanzien van de doelen van het beleid, zodat het kiezen van deze doelen een politieke keuze is geworden die niet langer aan ambtenaren gedelegeerd kan worden.

3 Grotere ontwikkeling van de bevolking en meer vrije tijd, zodat zij beter in staat zijn om zich met het overheidsbeleid te bemoeien. Mede hierdoor is bovendien de recreatie in de vrije natuur sterk toegenomen. Daarbij ziet men dat het beleid dat in het verleden is gevoerd, heeft geleid tot een aantasting van de natuur.

4 Hiermee samenhangend een sterkere wens om zijn eigen lot te bepalen en niet afhankelijk te zijn van beslissingen van anderen. Dit werkt door op allerlei gebieden. We zien bij voorbeeld dat velen het niet langer accepteren dat een technicus, de arts, beslissingen neemt over hun leven en gezondheid. Daar willen zij zelf over meepraten. Zo zijn er ook veel Nederlanders die het niet langer accepteren, dat een cultuurtechnicus beslissingen neemt over de omgeving waarin zij leven. Niet altijd realiseert men zich hierbij echter dat door de ontwikkeling van de maatschappij de onderlinge afhan-

kelijkheid van verschillende bevolkingsgroepen groter is geworden.

5 En 'last but not least'; de behoefte bij de beleidsmakers aan informatie van grondgebruikers, recreanten en dergelijke om een optimale besluitvorming over landinrichting mogelijk te maken.

Inspraak zonder inzicht leidt tot uitspraak zonder uitzicht. Moeilijkheden om dit inzicht te verwerven zien we zowel bij de insprekers als bij degenen die hen hierbij moeten of trachten te helpen. Problemen voor de insprekers zijn onder andere:

1 Veel landschapsplannen gelden voor jaren en moeten daarom afgestemd worden op de in de toekomst te verwachten situatie. Dit toekomstgerichte denken is helaas bij veel Nederlanders nog slechts zwak ontwikkeld.

2 Soms heeft men een vooropgezette mening over de gewenste veranderingen, die niet gebaseerd is op een goede kennis van zaken, terwijl men wantrouwend staat tegenover degenen die wel over deze kennis beschikken. We wezen hier al op bij de bespreking van conflicten.

3 Het gaat bij landinrichtingsprojecten vaak om zeer complexe informatie, die voor velen moeilijk te verwerken is.

4 Veel potentiële insprekers, vooral de niet-agrariërs, kunnen weinig tijd aan de inspraak besteden.

5 Zij zien het niet zelden als zinloos om veel moeite te doen om een goed doordachte mening duidelijk naar voren te brengen, omdat zij niet vertrouwen dat degenen die de beslissingen nemen, serieus rekening zullen houden met hun mening.

Moeilijkheden zijn er echter niet alleen bij de insprekers, maar ook bij degenen die het als hun taak hebben of zien om de insprekers te helpen de noodzakelijke informatie te verwerven.

1 Zij beheersen zelf vaak slechts bepaalde aspecten van deze informatie en dit zijn niet altijd de aspecten die voor de insprekers het belangrijkste zijn.

2 Velen van hen hebben nooit geleerd hoe zij hun informatie over kunnen dragen op een wijze waarop de insprekers dit goed begrijpen en waarop zij de betekenis hiervan zien voor hun beslissingen.

3 Zij hebben ook niet goed geleerd diegenen te helpen die het niet goed

aandurven om met hun eigen mening naar voren te komen.

4 Veel beslissingen ten aanzien van landinrichting worden genomen in onderling overleg tussen allerlei ambtelijke instanties die bij de landinrichting betrokken zijn. Ik heb de indruk dat het in dit overleg nog wel eens als storend wordt ervaren als ook groepen uit de bevolking ideeën naar voren brengen hoe het land waarin zij leven, werken en recreëren het beste ingericht kan worden. Dat dit het ambtelijk overleg gecompliceerd maakt, zal niemand kunnen ontkennen, maar toch zullen we mijns inziens moeten zoeken naar de beste methode om hierbij ook gebruik te maken van de ideeën die bij de betrokkenen leven.

Massamedia

De inrichting van het landelijk gebied is niet alleen van belang voor de grondgebruikers, maar het vervult ook tal van functies voor andere bevolkingsgroepen. Dit maakt de massamedia steeds meer geïnteresseerd in het beleid op dit gebied. Dit vergroot de mogelijkheid om via deze media grote groepen de informatie te verschaffen die zij nodig hebben om effectief inspraak te kunnen uitoefenen op dit beleid. Deze belangstelling van de massamedia wordt echter niet altijd door alle betrokken ambtenaren als plezierig ervaren, want deze media zien het als hun taak om het overheidsbeleid kritisch te volgen. Berichten over fouten van dit beleid zullen daarom meer aandacht krijgen dan berichten over successen hiervan. Een journalist die er in slaagt Nixon te dwingen af te treden als President van de Verenigde Staten door de aandacht van het publiek te vestigen op zijn fouten, krijgt van zijn collega's veel waardering, omdat hij zijn journalistieke taak goed heeft vervuld.

Op pogingen om fouten geheim te houden zullen de media reageren met verwoede pogingen om deze fouten op te sporen. Elke journalist wil immers graag een primeur hebben. Een actiegroep die de aandacht wil trekken van de publiciteit, zal daarom trachten de indruk te wekken dat er een fout gemaakt is, bij voorbeeld door een publiek protest hiertegen te organiseren. Het antwoord op de vraag of iets goed is of fout, hangt uiteraard af van de maat-

staven die we hanteren. Deze maatstaven kunnen voor zo'n actiegroep zelfs andere zijn dan die van de meerderheid van ons volk. Via dit protest en deze publiciteit trachten deze groepen een discussie tot stand te brengen over de vraag of we wel de juiste maatstaven hanteren. Op milieugebied heeft dit heel duidelijk geleid tot een verandering in de gehanteerde maatstaven. Op deze wijze kunnen deze groepen een nuttige voortrektersfunctie vervullen. Daarom worden zij vaak gesubsidieerd door de Ministeries van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Anderzijds heb ik de indruk dat hierbij de nadelen en met name de kosten van een beleidswijziging niet altijd voldoende aandacht krijgen. Het is de taak van een voorlichter om er voor te zorgen dat deze nadelen ook in de discussie worden betrokken.

Landbouw en natuur

Het is duidelijk dat er conflicten zijn tussen degenen die een verdere rationalisatie van de landbouw voorstaan en degenen die een aantrekkelijk landschap willen handhaven, biologische evenwichten niet wensen te verstoren en dergelijke. Het is daarom een vraag voor ons welke rol voorlichting kan spelen bij het voorkomen of oplossen van deze conflicten.

Tot dusverre is de aandacht hiervoor sterk geconcentreerd op de beheersen en reservaatgebieden, maar dat zal de komende jaren niet meer zijn dan 5% van het totale landbouwareaal, zodat de ontwikkelingen buiten deze gebieden mij minstens zo belangrijk lijken.

Een eerste vraag lijkt me of niet een belangrijk deel van deze conflicten voorkomen kunnen worden door een veel sterkere decentralisatie van de besluitvorming. Als in Den Haag of in de provinciehoofdstad besloten wordt de boeren belangrijke beperkingen in hun bedrijfsvoering op te leggen, is het begrijpelijk dat dit grote weerstanden bij de boeren opwekt. Een belangrijke reden waarom deze mensen boer zijn geworden en gebleven is echter dat zij graag in een aantrekkelijke omgeving wonen en werken. Het is goed mogelijk dat zij bij voorbeeld bij de Hoogovens aanmerkelijk meer zouden kunnen

verdienen, maar die werk- en woonomgeving ligt veel boeren niet. Ik heb de indruk dat de mogelijkheden die er zijn om in overleg met de boeren te beslissen hoe een aantrekkelijk en uit ecologisch oogpunt waardevol landschap ontwikkeld of behouden kan worden, nog lang niet uitgeput zijn. Dit vereist hulp bij besluitvorming opdat de boeren de mogelijkheden hiertoe en de consequenties daarvan goed overzien. Misschien zullen ook een deel van de kosten van dit waardevolle landschap door de belastingbetalers moeten worden gedragen.

In het algemeen krijgen diegenen in onze samenleving een hoog aanzien, die bereid en in staat zijn anderen te helpen met de problemen die zij belangrijk vinden. In de landbouw verdient een goede boer jaarlijks vele tienduizenden gulden meer dan een minder goede boer op een even groot bedrijf. Diegenen die een hoog inkomen verdienen en hun collega's de weg kunnen en willen wijzen dit ook te bereiken, genieten in de regel een hoog aanzien onder hun collega's. In deze tijd kunnen we ons echter afvragen wat het maatschappelijke nut is van een verdere verhoging van de landbouwproductie. Misschien is de productie van een aantrekkelijk en ecologisch evenwichtig landschap wel belangrijker. In de voorlichting en het onderwijs zou men daarom ook de vraag ter discussie kunnen stellen welk type boeren een hoog aanzien verdient. Tot dusverre zijn de boeren vooral geïnteresseerd geweest in het aanzien bij hun collega's, maar met het afnemende aantal boeren zou het aanzien bij andere bevolkingsgroepen wel eens belangrijker kunnen worden.

Bij de natuurbeschermers krijg ik vaak de indruk dat het kostenbesef zwak ontwikkeld is. Ik zie niet dat men zich de vraag stelt, als er beperkte middelen beschikbaar zijn voor natuurbescherming, waar kunnen die dan ingezet worden zodat hiermee een optimaal resultaat bereikt kan worden? Zij vinden vaak dat hiervoor meer middelen beschikbaar moeten komen. Maar zelfs als we bereid zouden zijn hiervoor dubbel zoveel belastinggeld uit te geven en daarvoor op andere overheidsuitgaven te bezuinigen, blijven de beschikbare middelen ver achter bij wat voor een ideale natuurbescherming uitgegeven zou kunnen

worden. De voorlichting zou er daarom ook mede op gericht moeten zijn om de natuurbeschermers een goed inzicht te geven in de kosten van de natuurbescherming. Wat maakt het uit voor het inkomen van de boer als de rationalisatie en mechanisatie van zijn bedrijfsvoering verhinderd wordt? Als we hier te veel aan uitgeven zullen we veel van de plannen ten aanzien van de nationale landschappen niet kunnen uitvoeren.

Organisatie

De voorlichting over landinrichting, die geheel of gedeeltelijk door de overheid wordt gefinancierd, wordt gegeven door een groot aantal verschillende instanties, onder andere:

- Directie en Afdeling Voorlichting en Externe Betrekkingen van de Ministeries van Landbouw en Visserij, en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk;
- de Landinrichtingsdienst;
- de Stichting Beheer Landbouwgronden;
- de Natuurbeschermingsconsulenten van Staatsbosbeheer;
- de Provinciale Directies voor Bedrijfsontwikkeling;
- de sociaal-economische voorlichters van de standsorganisaties;
- de Stichting Natuur en Milieu.

Een goede coördinatie tussen al deze instanties zou de effectiviteit van deze voorlichting sterk ten goede komen. Deze coördinatie lijkt mij vooral op plaatselijk en regionaal niveau van veel belang. Als de voorlichting van verschillende instanties onderling strijdig is, zonder dat het duidelijk is wat de achtergronden hiervan zijn, wordt het voor de betrokkenen uiterst moeilijk zich een weloverwogen mening te vormen.

Bij de Provinciale Directies voor Bedrijfsontwikkeling en de sociaal-economische voorlichting wordt aandacht geschonken aan de opleiding en begeleiding van de voorlichters ten aanzien van de wijze waarop zij hun voorlichting geven. Menigeen is er van overtuigd dat dit de kwaliteit van deze voorlichting sterk ten goede is gekomen. Bij verschillende andere instanties wordt hier helaas nog minder aandacht aan geschonken. Wel is het onderzoek van Kerstens (1978) en Brussee (1978) van belang voor de voorlichting van de Landinrichtingsdienst.

Conclusie

Degenen die op het gebied van de landinrichting in Nederland werken, besteden een belangrijk deel van hun tijd aan communicatie. Dit is niet alleen noodzakelijk voor de coördinatie tussen alle op dit gebied werkzame ambtelijke instanties, maar ook voor de communicatie met de betrokken boeren, natuurbeschermers, recreanten en dergelijke. Het gaat hierbij zowel om de communicatie van deze betrokkenen naar het beleid onder andere via inspraakprocedures, als om communicatie van ambtelijke instanties naar deze betrokkenen over de te verwachten gevolgen van een verandering in de landinrichting en de regelingen die op dit gebied bestaan.

De voorlichting kan echter niet beperkt blijven tot het verschaffen van dergelijke informatie. De hulp bij menings- en besluitvorming moet er ook op gericht zijn hen te helpen hun eigen doelen tegen elkaar af te wegen en hun eigen ervaring en inzichten te integreren met die van landinrichters. Om op dit gebied effectief te kunnen werken is een goede coördinatie noodzakelijk tussen alle instanties die zich met deze voorlichting bezig houden en een goede opleiding van de voorlichters op het gebied van de voorlichtingskunde.

Literatuur

Ban, A. W. van den, 1980. Inleiding tot de voorlichtingskunde. Meppel, Boom, 5e druk.

Ban, A. W. van den, 1963. Boer en landbouwvoorlichting. De communicatie van nieuwe landbouwmethoden. Wageningen, Pudoc.

Brussee, H., 1978. Behoeften en wensen; een peiling onder agrariërs en niet-agrariërs over landinrichting. Utrecht, Landinrichtingsdienst.

Kerstens, A. P. C., 1978. Onderzoek met betrekking tot voorlichting en inspraak in het kader van de landinrichting. Bedrijfsontwikkeling 9: 603-606.

Koning, J. A. de, 1979. Landschapsbeleid in Engeland en Nederland, werken volgens het harmoniemodel of het conflictmodel? Cultuurtechnisch Tijdschrift 19: pag. 2-13.